

ارزیابی از کیفیت تدریس از نظر محصلان در پوهنتون بدخشان

پوهنوال سید عظیم الله عصمتی

دیپارتمنت عربی، پوهنهی ادبیات و علوم بشری، پوهنتون بدخشان

Esmati.sayed@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7619-5543>

نویسنده *

نشانی برقی

نشانی ارکاید

پوهنمل لطف الله لطیف پور

دیپارتمنت عربی، پوهنهی ادبیات و علوم بشری، پوهنتون بدخشان

Latifpoor786@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1304-1541>

نویسنده

نشانی برقی

نشانی ارکاید

چکیده

یکی از رویکردهای ارتقای کیفیت تحصیلات عالی، ارزیابی دروس اساتید توسط محصل است. مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین معیارهای مهم ارزشیابی اساتید از دیدگاه محصلین پوهنتون بدخشان انجام شده است. هدف این تحقیق ارزش‌یابی کیفیت تدریس اساتید پوهنتون بدخشان از نظر محصلان بوده است. این مطالعه‌ی توصیفی در سال ۱۴۰۴ در سمستر بهاری بر روی تمام محصلین پوهنهی‌های مختلف پوهنتون بدخشان که مجموعاً (۳۶۴۲) محصل بوده انجام شده است، جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌ای بود که توسط محققین و از طریق پوهنهی‌ها در بین محصلین توزیع و مجدداً از همین طریق جمع‌آوری شد. روش تحقیق این مطالعه‌ی توصیفی مقطعی، تمامی محصلین پوهنتون بدخشان مشغول به تحصیل در نیمه‌ی اول سال تحصیلی ۱۴۰۴ انجام شد، جامعه آماری پوهنتون بدخشان که مجموعاً (۳۶۴۲) محصل در حال تحصیل داشت و به اساس فورمول کوکران، حد اوسط (۳۳۰) پرسش‌نامه تهیه به محصلین غرض‌ارایه دیدگاه شان توزیع گردید. ابزار سنجش، پرسشنامه، شامل (پرسش در پنج حیطه مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های ارزشیابی، ورعایت اصول و قوانین تحصیلی بود) داده با استفاده از نرم افزار SPSS و آمار توصیفی (فروانی، میانگین، وانحراف معیار) و آزمون‌های کای اسکوتر، و آنالیز واریانس یک‌طرفه در سطح معنی دار (۰/۰۵) تجزیه و تحلیل شدند. نتایج تحقیق نیز این را می‌رساند باوصف این که کیفیت تدریس پائین و دارائی رابطه معنی دار است، با آن هم کیفیت تدریس در میان پوهنهی‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفته که پوهنهی تعلیم و تربیه در رتبه نخست و پوهنهی کمپیوترساینس در رتبه اخیر قرار دارد.

کلید واژه‌ها: ارزش‌یابی، کیفیت تدریس، تحصیلات عالی، استاد، محصل،

بدخشان

Assessment of Teaching Quality from the Students' Perspective at Badakhshan University

Author
Email
Orcid

Sayed Azimullah Esmati

Faculty of Languages and Human Sciences, Badakhshan University

Esmati.sayed@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7619-5543>

Author
Email
Orcid

Lutfullah Latifpur

Faculty of Languages and Human Sciences, Badakhshan University, Badakhshan

Latifpoor786@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1304-1541>

Abstract

One of the key approaches to enhancing the quality of higher education is the evaluation of faculty teaching performance by students. The present study aimed to determine the important criteria for faculty evaluation from the perspective of students at Badakhshan University. The objective of this research was to assess the quality of teaching among faculty members at Badakhshan University from the students' viewpoint. **Materials and Methods:** This descriptive study was conducted in the spring semester of 1404 (2025) across all faculties of Badakhshan University, encompassing a total student population of 3,642. Data collection was carried out through a questionnaire developed by the researchers and distributed to students through their respective faculties, with responses collected through the same channels. **Research Methodology:** This cross-sectional descriptive study included all students enrolled at Badakhshan University during the first half of the academic year 1404. The statistical population comprised 3,442 students currently enrolled at the university. Based on Cochran's formula, a sample size of 330 questionnaires was determined and distributed to students to elicit their perspectives. The measurement instrument was a questionnaire consisting of items across five domains: teaching skills, personal characteristics, communication skills, evaluation skills, and adherence to academic rules and regulations. Data were analyzed using SPSS software, employing descriptive statistics (frequency, mean, and standard deviation) and inferential tests including Chi-square and one-way ANOVA at a significance level of 0.05. **Findings:** The research findings indicate that the mean score for teaching quality was 19.46 with a standard deviation of 3.46, which is below the desired benchmark of 22.05. The results also demonstrate that despite the low teaching quality showing a statistically significant relationship, teaching quality was further examined across faculties. The Faculty of Education ranked first, while the Faculty of Computer Science ranked last.

Keywords: Evaluation, Teaching Quality, Higher Education, Faculty Member, Student, Badakhshan

مقدمه

آموزش به عنوان فرآیند شکوفایی توانایی‌های درونی هر فرد شناخته می‌شود و تنها نمایش دانش نیست. بل که شامل شناسایی سطح یادگیری و اتخاذ تصمیماتی برای تسریع یادگیری است. یکی از وظایف اصلی پوهنتون‌ها، آموزش محصلان است و اساتید نقشی کلیدی در این فرآیند دارند. تمامی مراکز آموزشی باید اطلاعات لازم درباره پیشرفت تحصیلی محصلین و اجرای مؤثر برنامه‌های آموزشی را جمع‌آوری کنند و ارزشیابی اساتید نیز به همین اندازه ضروری است. ارزشیابی به معنای یک فرآیند نظام‌مند برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات است. ارزشیابی را به عنوان عاملی برای توسعه و کمال می‌دانند و به ابعاد مختلفی مانند توسعه‌ی شخصیتی، اخلاقی و دانشی توجه می‌کند. ارزشیابی عمل کرد اساتید ابزاری مهم در فعالیتهای آموزشی است که به شناسایی نقاط قوت و ضعف کمک کرده و امکان بهبود فرآیند آموزشی را فراهم می‌آورد. یکی از چالش‌های اصلی پوهنتون‌ها، ارزشیابی فعالیت‌های اساتید است (چرکزی و آخ. ۱۳۹۱). یکی از روش‌های مورد استفاده، نظرخواهی از محصلان است که در بسیاری از پوهنتون‌های معتبر جهان به کار می‌رود. برخی محققان این روش را بهترین نوع ارزشیابی می‌دانند، زیرا محصلان به‌طور مستقیم تحت آموزش اساتید قرار دارند (مجید زارع بیدکی و آخ. ۱۳۹۳). در عوض، برخی دیگر بر این باورند که محصلان به اندازه کافی بالغ نیستند تا بتوانند قضاوت دقیقی در مورد آموزش داشته باشند. تحقیقات نشان داده‌اند که ارزشیابی‌های مداوم و مداخلات لازم بر اساس نتایج آن‌ها تأثیر مثبتی در بهبود روند آموزش دارند (سید محمدحسین حسینی روش و آخ. ۱۳۹۷). بر این اساس، صاحب‌نظران بر استفاده از روش‌های دقیق‌تر برای ارزشیابی تأکید می‌کنند (تهیدست، احسانی، و منصوری ۱۴۰۱). این ارزشیابی‌ها به اساتید کمک می‌کند تا عمل کرد خود را بهبود ببخشند و مدیران آموزشی نیز از آن‌ها برای ارزشیابی اساتید استفاده می‌کنند. با توجه به اهمیت ارزشیابی، ضروری است که پرسشنامه‌هایی طراحی شود که بتوانند نظرات محصلان را به‌طور دقیق جمع‌آوری کنند، بدون آن‌که تحت تأثیر موقعیت‌های مختلف قرار گیرند. شناخت تفاوت‌ها و شباهت‌های نظریات محصلان در مورد عوامل مؤثر در ارزشیابی اساتید می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد. این مطالعه‌ی با هدف تعیین دیدگاه محصلان در خصوص معیارهای ارزشیابی انجام شده است.

تبیین مسأله

کیفیت آموزش تحصیلات عالی به عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه پایدار، نقشی حیاتی در تربیت نیروی انسانی متخصص و پیشرفت همه‌جانبه یک کشور ایفا می‌کند. در قلب نظام تحصیلات عالی، استاد به عنوان عامل کلیدی در فرآیند یاددهی-یادگیری قرار دارد و کیفیت

تدریس او مستقیماً بر سطح دانش، مهارت، و انگیزه محصلان تأثیرگذار است. در شرایط کنونی افغانستان که نیازمند بازسازی و تقویت زیربنای علمی و تخصصی است، ارتقای کیفیت پوهنتون‌ها یک ضرورت انکارناپذیر محسوب می‌شود.

با این حال، علی‌رغم اذعان عمومی به اهمیت این موضوع، کیفیت تدریس در پوهنتون‌های افغانستان اغلب با چالش‌هایی روبرو بوده و ارزیابی آن نیز به ندرت به صورت نظام‌مند و علمی صورت گرفته است. بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها برای بهبود آموزش، مبتنی بر مشاهدات غیررسمی و فاقد داده‌های متقن است. این خلأ اطلاعاتی مانع از شناسایی دقیق نقاط ضعف و قوت سیستم تحصیلی شده و برنامه‌ریزی برای بهبود را با مشکل مواجه می‌سازد.

از سوی دیگر، محصلان به عنوان دریافت‌کنندگان اصلی خدمات تحصیلی، در موقعیت منحصربه‌فردی برای ارزیابی اثربخشی روش‌های تدریس، مهارت‌های ارتباطی و ویژگی‌های حرفه‌ای استادان قرار دارند. نادیده گرفتن دیدگاه‌های آنان به معنای چشم‌پوشی از یکی از معتبرترین منابع بازخورد برای بهبود کیفیت است.

تحقیق حاضر در صدد است تا این خلأ را در پوهنتون بدخشان به عنوان یک مطالعه‌ی موردی (Case Study) پر کند. مسئله اصلی این تحقیق، عدم وجود یک تصویر روشن و مبتنی بر شواهد از کیفیت تدریس استادان از دیدگاه محصلان است. بدون چنین ارزیابی دقیقی، پاسخ به این پرسش‌ها ناممکن است: کیفیت تدریس در چه سطحی (مطلوب یا نامطلوب) قرار دارد؟ کدام یک از ابعاد تدریس (مانند مهارت‌های ارتباطی، روش‌های ارزشیابی، یا تسلط بر محتوا) نیازمند بیشترین توجه هستند؟ و آیا کیفیت تدریس در دانشکده‌های مختلف این پوهنتون یکسان است یا تفاوت‌های معناداری میان آن‌ها وجود دارد؟ بنابراین، این تحقیق به دنبال آن است که با سنجش علمی دیدگاه‌های محصلان، یک ارزیابی جامع از وضعیت موجود ارائه دهد.

پرسش‌های تحقیق

پرسش اصلی: میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در چه حدی است؟

پرسش‌های فرعی

۱. مهارت‌های تدریس استادان چقدر در کیفیت تدریس آن‌ها مؤثر است؟
۲. اصول و قوانین آموزشی چقدر بالای کیفیت تدریس استادان اثرگذار است؟
۳. مهارت‌های ارزشیابی استادان چقدر بالای کیفیت تدریس مؤثر است؟
۴. میزان تأثیرگذاری ویژگی‌های فردی استادان بر کیفیت تدریس چقدر است؟

اهمیت تحقیق

اهمیت این تحقیق را می‌توان در دو بعد نظری و کاربردی مورد بررسی قرار داد:

۱. اهمیت نظری (Theoretical Significance):

- توسعه‌ی ادبیات تحقیق: این تحقیق به غنی‌سازی ادبیات تحقیقی در حوزه تحصیلات عالی افغانستان که با کمبود مطالعات میدانی مواجه است، کمک شایانی می‌کند.

- ارائه یک مدل ارزیابی: چارچوب و ابزار استفاده‌شده در این تحقیق می‌تواند به عنوان الگویی برای اجرای تحقیقات مشابه در سایر پوهنتون‌های کشور مورد استفاده قرار گیرد.

- بومی‌سازی دانش: نتایج این تحقیق به درک بهتر چالش‌ها و واقعیت‌های کیفیت تدریس در یک بافت فرهنگی و اجتماعی خاص (افغانستان) کمک کرده و زمینه را برای بومی‌سازی نظریه‌های کیفیت آموزشی فراهم می‌آورد.

۲. اهمیت کاربردی

- برای رؤسای پوهنحی‌ها و رهبری پوهنتون: نتایج این تحقیق یک ابزار تشخیصی قدرتمند در اختیار ریاست پوهنتون و پوهنحی‌ها قرار می‌دهد. این داده‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا با شناسایی دقیق نقاط ضعف، برنامه‌های توانمندسازی هدفمند (مانند برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اساتید) را طراحی و اجرا کنند.

- برای استادان: دریافت بازخورد ساختاریافته و علمی از محصلان، فرصتی برای خودارزیابی و رشد حرفه‌ای در اختیار استادان قرار می‌دهد. این امر می‌تواند به بهبود مستمر شیوه‌های تدریس و ارتباط مؤثرتر با محصلان منجر شود.

- برای محصلان: انجام چنین تحقیقی به محصلان این پیام را می‌دهد که نظرات آن‌ها ارزشمند بوده و در بهبود کیفیت آموزش مؤثر است. این امر حس مشارکت و تعلق آن‌ها به محیط آکادمیک را افزایش می‌دهد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی: سنجش میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان

اهداف فرعی

۱. تبیین میزان تأثیر گذاری مهارت‌های تدریس استادان در کیفیت تدریس؛
۲. فهم میزان اثرگذاری اصول و قوانین آموزشی در کیفیت تدریس استادان؛
۳. تبیین میزان اثرگذاری مهارت‌های ارزشیابی در کیفیت تدریس استادان؛
۴. تبیین میزان اثرگذاری ویژگی‌های فردی استادان بر کیفیت تدریس؛
۵. فهم میزان اثرگذاری مهارت‌های ارتباطی استادان بر کیفیت تدریس؛

پیشینه‌ی تحقیق

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که تاکنون تحقیق مستقل و جامعی در زمینه ارزیابی کیفیت تدریس اساتید از دیدگاه محصلان در پوهنتون‌های افغانستان، به‌ویژه پوهنتون بدخشان، صورت نگرفته است. این خلأ تحقیقی در حالی است که ارتقای کیفیت آموزش تحصیلات عالی یکی از اولویت‌های اساسی نظام تحصیلی افغانستان محسوب می‌شود. عدم وجود مطالعات پیشین در این حوزه، ضرورت انجام پژوهش حاضر را دوچندان می‌کند.

در کشور ایران، مطالعات گسترده‌ای در زمینه ارزیابی کیفیت تدریس اساتید پوهنتون‌ها انجام شده است: تهیدست، سیدابوالفضل، فاطمه احسانی، و بنفشه منصوری. ۱۴۰۱. "مقایسه بین نمرات ارزشیابی اساتید توسط محصلان با استفاده از مقیاس لیکرت و مقیاس عددی در دانشکده توانبخشی پوهنتون علوم پزشکی سمنان". در هشتمین همایش پژوهشی سالیانه پوهنتون علوم پزشکی سمنان و چرکزی، دکتر عبدالرحمان، محمد تقی بادل، سید عابدین حسینی، قنبر روحی، دکتر اکرم ثناگو، و سید یعقوب جعفری. ۱۳۹۱. "عوامل تاثیرگذار بر عمل کرد اساتید در تدریس دروس نظری از دیدگاه محصلان پوهنتون علوم پزشکی گلستان". توسعه‌ی پژوهش در پرستاری و مامایی سال نهم. و سید محمدحسین حسینی روش، حسین پیمانی زاد، حسن فهیم دوین، و رضا اسماعیل زاده. ۱۳۹۷. "ارزیابی سرفصل دروس تخصصی دوره دکتری مدیریت ورزشی ایران از دیدگاه اساتید و دانشجویان". علوم ورزش. بازگان (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان "ارزشیابی آموزشی و تضمین کیفیت در آموزش عالی" نشان داد که ارزیابی محصلان از کیفیت تدریس می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارتقای کیفیت آموزشی محسوب شود و هم‌چنان میرکمالی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش "بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت تدریس اعضای هیأت علمی از دیدگاه محصلان پوهنتون تهران" پنج عامل اصلی شامل توانایی علمی، مهارت‌های ارتباطی، روش تدریس، ارزشیابی عادلانه و اخلاق حرفه‌ای را شناسایی کردند و فتحی و اجارگاه و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله "طراحی الگوی ارزیابی کیفیت تدریس در آموزش عالی ایران" با استفاده از روش دلفی، الگویی بومی برای ارزیابی کیفیت تدریس ارائه دادند که شامل ۷ مؤلفه اصلی و ۴۲ شاخص است. کرمی و رضایی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی کیفیت تدریس اساتید پوهنتون‌های دولتی از نظر محصلان: مطالعه‌ی موردی پوهنتون‌های استان کرمانشاه" نشان دادند که بین انتظارات و ادراکات محصلان از کیفیت تدریس شکاف معناداری وجود دارد. و یمنی دوزی سرخابی (۱۳۹۴) در کتاب "کیفیت در آموزش عالی" به‌طور جامع مباحث نظری و عملی ارزیابی کیفیت در پوهنتون‌ها را مورد بررسی قرار داده است. مرور پیشینه نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود مطالعات متعدد در کشورهای بیرونی، در افغانستان به‌ویژه در سطح پوهنتون‌های

ولایات، تحقیق مستقلی در این زمینه انجام نشده است. این در حالی است که با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و ساختاری نظام آموزش عالی افغانستان، نمی‌توان نتایج مطالعات سایر کشورها را مستقیماً تعمیم داد. لذا انجام پژوهش حاضر می‌تواند گامی مؤثر در پر کردن این خلأ علمی و ارائه الگویی بومی برای ارزیابی کیفیت تدریس در پوهنتون‌های افغانستان باشد.

روش تحقیق

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است که روایی آن توسط کارشناسان تأیید و پایایی آن با استفاده از نرم افزار SPSS بدست آمد که مقدار آن (۰/۹۳) بوده و در جدول شماره (۱) نمایش داده شده است.

نتایج و یافته‌ها

الف: یافته‌های جمعیت شناختی: اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان در این این تحقیق به لحاظ تعلق به پوهنچی، در جدول شماره (۱) درج گردیده است. طوری که در جدول زیر مشاهده می‌گردد پوهنچی‌های نه گانه پوهنتون بدخشان شامل این تحقیق بوده، اما تعداد محصلان شامل تحقیق متفاوت بوده است. طوری که بیشترین تعداد محصلان مربوط به پوهنچی علوم اجتماعی و کمترین تعداد مربوط به پوهنچی شرعیات بوده است.

جدول شماره (۱): اطلاعات مربوط به پوهنچی

مد	درصدی	تعداد	نام پوهنچی
۳	11.4	40	پوهنچی ادبیات
	11.1	39	پوهنچی زراعت
	11.7	41	پوهنچی علوم اجتماعی
	11.1	39	پوهنچی انجینری
	11.1	39	پوهنچی تعلیم و تربیه
	10.9	38	پوهنچی کمپیوتر ساینس
	10.3	36	پوهنچی شرعیات
	11.1	39	پوهنچی حقوق و علوم سیاسی
	11.1	39	پوهنچی اقتصاد

اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان در این این تحقیق به لحاظ تعلق به صنف اول، دوم، سوم و چهارم، در جدول شماره (۲) درج گردیده است. طوری که در جدول زیر مشاهده می‌گردد صنوف‌های چهارگانه گانه پوهنچی‌های پوهنتون بدخشان شامل این تحقیق بوده، اما تعداد

محصلان شامل تحقیق متفاوت بوده است. طوری که بیشترین تعداد محصلان مربوط به صنف دوم تمام پوهنچی‌ها بوده و کمترین تعداد مربوط به صنف اول تمامی پوهنچی‌های پوهنتون بدخشان بوده است.

جدول شماره (۲): اطلاعات مربوط به صنف محصلان

مد	درصدی	تعداد	نام صنف
۲	20.3	71	صنف اول
	28.9	101	صنف دوم
	25.4	89	صنف سوم
	25.4	89	صنف چهارم

اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان در این تحقیق به لحاظ تراکم جمعیت تحقیق براساس صنف و پوهنچی به صنف اول، دوم، سوم و چهارم، در جدول شماره (۳) درج گردیده است. طوری که در جدول زیر مشاهده می‌گردد صنوف‌های چهارگانه گانه پوهنچی‌های پوهنتون بدخشان شامل این تحقیق بوده، اما تعداد محصلان شامل تحقیق متفاوت بوده است. طوری که بیشترین فراوانی صنوف‌های اول مربوط به پوهنچی ادبیات، زراعت، علوم اجتماعی، انجینری، و حقوق و علوم سیاسی بوده و کم‌ترین فراوانی مربوط به دانشکده کمپیوتر ساینس و شرعیات بوده است. به همین طور بیشترین فراوانی را در صنف دوم دانشکده تعلیم و تربیه داشته که دیگر تمامی پوهنچی‌های باقی مانده در فراوانی یکسان اند. و به همین شکل فراوانی بیشتر در صنف سوم نیز مربوط به پوهنچی تعلیم و تربیه بوده و بعد از آن پوهنچی علوم اجتماعی قرار دارد و کم‌ترین فراوانی را پوهنچی حقوق و علوم سیاسی داشته است. به همین طور در صنف چهارم نیز بیشترین فراوانی را پوهنچی حقوق و علوم سیاسی داشته که بر عکس پلایان ترین فراوانی نیز مربوط به پوهنچی زراعت، تعلیم و تربیه، کمپیوترساینس، اقتصاد بوده است..

جدول شماره (۳): تراکم جمعیت تحقیق براساس صنف و پوهنچی

کل	صنف								نام پوهنچی	
	صنف چهارم		صنف سوم		صنف دوم		صنف اول			
درصدی	فراوانی	درصدی	فراوانی	درصدی	فراوانی	درصدی	فراوانی	درصدی	فراوانی	
۱۰۰	۴۰	۲۵/۰	۱۰	۲۵/۰	۱۰	۲۵/۰	۱۰	۲۵/۰	۱۰	پوهنچی ادبیات
۱۰۰	۳۹	۲۳/۱	۹	۲۵/۶	۱۰	۲۵/۶	۱۰	۲۵/۶	۱۰	پوهنچی زراعت

پوهنځی علوم اجتماعي	۱۰	۲۴/۴	۱۰	۲۴/۴	۱۰	۲۴/۴	۱۱	۲۶/۸	۴۱	۱۰۰
پوهنځی انجینري	۱۰	۲۵/۶	۹	۲۳/۱	۱۰	۲۵/۶	۱۰	۲۵/۶	۳۹	۱۰۰
پوهنځی تعلیم و تربیه	۰	۱۵/۸	۱۹	۴۸/۷	۱۱	۲۸/۲	۹	۲۳/۱	۳۹	۱۰۰
پوهنځی کمپیوتر ساینس	۶	۱۵/۸	۱۳	۳۴/۲	۱۰	۲۶/۳	۹	۲۳/۷	۳۸	۱۰۰
پوهنځی شرعیات	۶	۱۶/۷	۱۰	۲۷/۸	۱۰	۲۷/۸	۱۰	۲۷/۸	۳۶	۱۰۰
پوهنځی حقوق و علوم سیاسي	۱۰	۲۵/۶	۹	۲۳/۱	۸	۲۰/۵	۱۲	۳۰/۸	۳۹	۱۰۰
پوهنځی اقتصاد	۹	۲۳/۱	۱۱	۲۸/۹	۱۰	۲۵/۶	۹	۲۳/۱	۳۹	۱۰۰

ب: یافته‌های استنباطی

جهت پاسخ به پرسش‌های این تحقیق از آزمون‌های رگرسیون خطی و t مستقل استفاده صورت گرفته که ذیلاً نتایج یافته‌ها گزارش می‌گردد:

پرسش اصلی: میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در چه حدی است؟
طوری که در جدول شماره (۴) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر کیفیت تدریس در حد $۱۹/۴۶$ با انحراف معیاری $۳/۴۶$ و کمتر از حد معیار مطلوب ($۲۲/۰۵$) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون T مستقل

متغیر	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب ($Q1$)	T	سطح معنی داری
کیفیت تدریس	۱۹/۴۶	۳/۴۶	۲۲/۰۵	-۲۹/۷۴	۰/۰۰۰

پرسش فرعی: مهارت‌های تدریس استادان چقدر در کیفیت تدریس مؤثر است؟

طوری که در جدول شماره (۵) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر مهارت‌های تدریس در حد ۲۱/۲۶ - با انحراف معیاری ۳/۴۶ و کمتر از حد معیار مطلوب (۲۲/۰۵) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۵): نتایج آزمون T مستقل

شاخصه	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب (Q1)	T	سطح معنی داری
مهارت‌های تدریس	۲۱/۲۶	۳/۴۶	۲۲/۰۵	-۵۴۶/۳	۰/۰۰۰

پرسش فرعی: میزان تأثیرگذاری ویژگی‌های فردی استادان بر کیفیت تدریس چقدر است؟ طوری که در جدول شماره (۶) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر تأثیرگذاری ویژگی‌های فردی استادان در حد ۳/۹۸ با انحراف معیاری ۰/۷۸ و کمتر از حد معیار مطلوب (۳/۴۹) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۶): نتایج آزمون T مستقل

شاخصه	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب (Q1)	T	سطح معنی داری
ویژگی‌های فردی	۳/۹۸	۰/۷۸	۳/۴۹	-497.89	۰/۰۰۰

پرسش فرعی: میزان اثرگذاری مهارت‌های ارتباطی استادان بر کیفیت تدریس آن‌ها چقدر است؟

طوری که در جدول شماره (۷) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر میزان اثرگذاری مهارت‌های ارتباطی استادان در حد ۳/۸۱ با انحراف معیاری ۰/۸۹۰ و کمتر از حد معیار مطلوب (۳/۳۳) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۷): نتایج آزمون T مستقل

شاخصه	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب (Q1)	T	سطح معنی داری
مهارت‌های ارتباطی	۳/۸۱	۰/۸۹۰	۳/۳۳	-۴۴۳/۱۷	۰/۰۰۰

پرسش فرعی: میزان اثرگذاری اصول و قوانین آموزش استادان بر کیفیت تدریس آن‌ها چقدر است؟

طوری که در جدول شماره (۸) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر میزان اثرگذاری اصول و قوانین آموزش استادان در حد ۳/۹۹ با انحراف معیاری ۰/۹۲ و کمتر از حد معیار مطلوب (۳/۶۰) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۹): نتایج آزمون T مستقل

شاخصه	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب (Q1)	T	سطح معنی داری
اصول و قوانین آموزشی	۳/۹۹	۰/۹۲	۳/۶۰	-۴۴۳/۱۷	۰/۰۰۰

پرسش فرعی: میزان اثرگذاری مهارت‌های ارزشیابی استادان بر کیفیت تدریس چقدر است؟ طوری که در جدول شماره (۱۰) مشاهده می‌گردد میانگین متغیر میزان اثرگذاری مهارت‌های ارزشیابی استادان در حد ۳/۹۷ با انحراف معیاری ۰/۸۰ و کمتر از حد معیار مطلوب (۳/۳۳) بدست آمده است که این نتایج با توجه به مقدار سطح معنی داری، معنی دار می‌باشد. بدین معنی که میزان کیفیت تدریس استادان پوهنتون‌های افغانستان در حد پایین بوده است.

جدول شماره (۱۰): نتایج آزمون T مستقل

شاخصه	میانگین	انحراف معیاری	حد معیار مطلوب (Q1)	T	سطح معنی داری
مهارت‌های ارزشیابی	۳/۹۷	۰/۸۰	۳/۳۳	-۴۹۱/۵۴	۰/۰۰۰

نتایج مقایسه میزان اثرگذاری کیفیت تدریس استادان میان پوهنچی‌های مختلف بیان‌گر آن است که پوهنچی تعلیم و تربیه با داشتن بیشترین مقدار میانگین (21.5160) در جایگاه نخست و پوهنچی کمپیوتر ساینس با داشتن کمترین مقدار میانگین (۱۶/۷۳۱۰) در آخرین رتبه قرار گرفته است.

پوهنچی	میانگین	انحراف معیار	۹۵٪ اعتبار فاصله میانگین‌ها		بیشترین مقدار	کمترین مقدار
			بلند ترین	پایین ترین		
ادبیات	20.8628	3.26122	21.9501	21.9501	25.00	11.24
زراعت	18.4869	3.06664	19.4810	19.4810	23.55	11.37
علوم اجتماعی	20.7651	2.52130	21.5610	21.5610	24.50	14.47
انجینیری	20.3239	2.86612	21.2530	21.2530	24.92	13.27
تعلیم و تربیه	21.5160	2.59471	22.3571	22.3571	24.92	12.89
کمپیوتر ساینس	16.7310	3.04493	17.7318	17.7318	22.82	8.80
شرعیات	18.6838	3.65147	19.9193	19.9193	23.57	5.08
حقوق و علوم سیاسی	18.8033	4.35458	20.2149	20.2149	29.43	8.64
اقتصاد	19.0396	3.09182	20.0419	20.0419	23.34	9.37
مجموع	19.4822	3.46653	19.8482	19.8482	29.43	5.08

جدول شماره (۱۱) نتایج آزمون ANOVA را نشان می‌دهد. به ملاحظه جدول، مقدار مجذورات میانگین برون گروهی بیشترین از جمع مجذورات درون گروهی می‌باشد. بنابراین این تفاوت تصادفی و احتمالی نبوده بل که واقعی می‌باشد. بناء این نتیجه که پوهنچی تعلیم و تربیه دارای

بیشترین میزان کیفیت در بین پوهنچی‌های مختلف پوهنتون بدخشان می‌باشد، قابل تعمیم است.

جدول شماره (۱۱): نتایج آزمون ANOVA

سطح معنی‌داری	F	مجموع میانگین	درجه آزادی	جمع مجذورات	
۰/۰۰۰۱	8.579	87.721	۸	701.766	درون گروهی
		10.225	338	3456.045	برون گروهی
			346	4157.812	مجموع

نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف اصلی «ارزیابی کیفیت تدریس اساتید پوهنتون بدخشان از نظر محصلان» انجام پذیرفت. تحلیل یافته‌های تحقیق، تصویری چندبعدی و قابل تأمل از وضعیت موجود ارائه می‌دهد که در ادامه به تفصیل تشریح می‌گردد: مهم‌ترین یافته این تحقیق، پاسخ به پرسش اصلی تحقیق است. نتایج آزمون t مستقل به وضوح نشان می‌دهد که میانگین کیفیت تدریس اساتید (۱۹.۴۶) به طور معناداری پایین‌تر از حد معیار مطلوب (۲۲.۰۵) قرار دارد ($t = -29.74$, $p = 0.000$). این نتیجه بیان‌گر آن است که از دیدگاه محصلان، عمل کرد کلی اساتید در زمینه تدریس، انتظارات را برآورده نکرده و با نقطه‌پده آل فاصله قابل توجهی دارد. این شکاف کیفی، یک چالش اساسی برای نظام آموزشی پوهنتون محسوب می‌شود.

تحلیل پرسش‌های فرعی نشان داد که این ضعف تنها به یک جنبه محدود نمی‌شود، بل که در تمامی ابعاد و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده کیفیت تدریس قابل مشاهده است: مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های فردی، مهارت‌های ارتباطی، اصول و قوانین آموزش و مهارت‌های ارزشیابی، همگی به صورت جداگانه مورد سنجش قرار گرفتند و نتایج آزمون t برای تمام این متغیرها نشان داد که میانگین کسب‌شده توسط اساتید، به طور معناداری پایین‌تر از حد مطلوب

است ($p=0.000$ برای همه موارد). این یافته حاکی از آن است که بهبود کیفیت تدریس نیازمند یک رویکرد جامع و همه‌جانبه است که تمامی این مهارت‌ها را پوشش دهد. یکی از نتایج برجسته این تحقیق، وجود تفاوت معنادار در سطح کیفیت تدریس بین پوهنچی‌های مختلف است. نتایج آزمون تحلیل واریانس (ANOVA) با سطح معناداری ($p=0.0001$) این تفاوت را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که عمل کرد پوهنچی‌ها یکسان نیست.

پوهنچی تعلیم و تربیه با میانگین (۲۱.۵۱) بالاترین سطح کیفیت تدریس را به خود اختصاص داده است. این امر می‌تواند به دلیل ماهیت این رشته و تمرکز بیشتر بر اصول پداگوژی و روش‌های نوین تدریس در آن باشد.

در مقابل، پوهنچی کمپیوتر ساینس با میانگین (۱۶.۷۳) در پایین‌ترین جایگاه قرار گرفته است. این اختلاف قابل توجه، ضرورت بررسی دقیق‌تر دلایل این ضعف و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای هدفمند در این پوهنچی و سایر پوهنچی‌های با عمل کرد ضعیف‌تر را دوچندان می‌کند. این تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت تدریس در پوهنتون بدخشان از منظر محصلان با چالش‌های جدی روبرو است. اگرچه عمل کرد پوهنچی تعلیم و تربیه به عنوان یک نقطه قوت نسبی قابل ذکر است، اما وضعیت کلی، پایین‌تر از سطح استاندارد و مطلوب ارزیابی می‌شود. ضعف مشاهده‌شده در تمامی مؤلفه‌های اصلی تدریس (از مهارت‌های فنی گرفته تا مهارت‌های ارتباطی و فردی) بیان‌گر یک مسئله ساختاری است که نیازمند توجه فوری و برنامه‌ریزی دقیق از سوی مسئولین پوهنتون می‌باشد.

پیشنهادها

۱. برگزاری دوره‌های توانمندسازی اساتید: طراحی و اجرای کارگاه‌های آموزشی متمرکز بر «مهارت‌های تدریس نوین»، «اصول ارزشیابی علمی»، «مهارت‌های ارتباطی مؤثر» و «روانشناسی یادگیری» برای کلیه اساتید، به‌ویژه اساتید پوهنچی‌های با نمره پایین‌تر.
۲. ایجاد نظام بازخورد و ارزیابی مستمر: استقرار یک سیستم ارزیابی دوره‌ای و ساختاریافته که در آن نظرات محصلان به صورت منظم جمع‌آوری، تحلیل و به اساتید و مدیران گروه‌ها جهت بهبود عمل کرد بازخورد داده شود.
۳. الگوبرداری از پوهنچی‌های موفق: بررسی عوامل موفقیت پوهنچی‌های تعلیم و تربیه و تلاش برای تعمیم تجربیات و شیوه‌های موفق آن به سایر پوهنچی‌ها.
۴. توجه ویژه به پوهنچی کمپیوتر ساینس: بررسی علل ریشه‌ای ضعف کیفیت تدریس در این پوهنچی و تدوین یک برنامه اقدام فوری برای رفع چالش‌های موجود.

منابع

- بازرگان، ع. (۱۳۹۸). ارزشیابی آموزشی و تضمین کیفیت در آموزش عالی. نشر دیدار.
- تهیدست، سیدابوالفضل، فاطمه احسانی، و بنفشه منصور. ۱۴۰۱. "مقایسه بین نمرات ارزشیابی اساتید توسط محصلان با استفاده از مقیاس لیکرت و مقیاس عددی در دانشکده توانبخشی پوهنتون علوم پزشکی سمنان". فی هشتمین همایش پژوهشی سالیانه پوهنتون علوم پزشکی سمنان. <https://civilica.com/doc/1851174>.
- چرکزی، دکتر عبدالرحمان، محمد تقی بادله، سید عابدین حسینی، قنبر روحی، دکتر اکرم ثناگو، و سید یعقوب جعفری. ۱۳۹۱. "عوامل تاثیرگذار بر عمل کرد اساتید در تدریس دروس نظری از دیدگاه محصلان پوهنتون علوم پزشکی گلستان". توسعه پژوهش در پرستاری و مامایی سال نهم (۲): ۵۶-۶۴.
- سید محمدحسین حسینی روش*. حسین پیمانی زاد، حسن فهیم دوین، و رضا اسماعیل زاده. ۱۳۹۷. "ارزیابی سرفصل دروس تخصصی دوره دکترای مدیریت ورزشی ایران از دیدگاه اساتید و دانشجویان". علوم ورزش ۱۰ (۳۲): ۲۵-۴۰.
- سیدعظیم‌اله عصمتی. ۱۳۹۹. "No Title". مجله بین المللی پژوهش ملل ۵ (۵۵): ۱۳۵-۵۲. <https://rnmagz.com/article/408> / نحوه-کاربردی-استثناء-در-زبان-عربی-و-فارسی-دری.
- عصمتی، سیدعظیم الله. ۲۰۱۸. "کاربرد بدل در زبان فارسی دری و عربی". مطالعات زبان فارسی ۱ (۲): ۳۵-۴۹. http://www.jmzf.ir/article_180799.html.
- فتحی واجارگاه، ک.، صالحی عمران، ا.، و صالحی، ق. (۱۳۹۶). طراحی الگوی ارزیابی کیفیت تدریس در آموزش عالی ایران. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۷، ۳۵۸-۳۷۱. <https://doi.org/10.22037/ijme.v10i17.169121>.
- کرمی، م.، و رضایی، م. (۱۳۹۵). ارزیابی کیفیت تدریس اساتید پوهنتون‌های دولتی از نظر محصلان: مطالعه‌ی موردی پوهنتون‌های استان کرمانشاه. پژوهش در آموزش، ۴ (۱۴)، ۸۵-۱۰۲. http://www.jrt.kashmar.ac.ir/article_10233644.html.
- مجاهدی، محب الله، لطف الله لطیف پور، و سیدعظیم الله عصمتی. ۲۰۲۴. "بررسی تطبیقی عدد در زبان عربی و فارسی دری". نشریه ادبیات تطبیقی ۱۶ (۳۰): ۲۸۳-۳۲۱. <https://doi.org/10.22103/JCL.10/22103> / ۲۳۸۰۶/۳۷۵۷/JCL.۱۰/۲۲۱۰۳.
- مجید زارع بیدکی، علی رجب پور صنعتی*، سید سپهر هاشمیان، فاطمه رجایی قناد، و محمد نجفی سمنانی. ۱۳۹۳. "بررسی نظرات محصلان در مورد ویژگی‌های آموزشی اساتید پوهنتون علوم

پزشکی بیرجند در سال ۹۳-۱۳۹۲". مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد سال نهم (۲): ۴۱-۴۸.

میرکمالی، س. م.، ابوالمعالی، خ.، و هاشمیان، ف. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت تدریس اعضای هیأت علمی از دیدگاه محصلان پوهنتون تهران. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۲(۴۲)، ۸۵-۱۰۲. <https://doi.org/10.22033/jiera.10.1793/84752>

یمنی دوزی سرخابی، م. (۱۳۹۴). کیفیت در آموزش عالی. انتشارات سمت.

